

HISTORICKÉ ASPEKTY A SMEROVANIE FINANČNÉHO PRÁVA V SR

Soňa Kubincová*

Abstrakt: Súčasťou právneho systému Slovenskej republiky je dlhodobo aj finančné právo ako samostatné a nekodifikované právne odvetvie verejného práva. Na uvedenej skutočnosti sa zhodujú nielen teoretici finančného práva, ale vyplýva to aj z odbornej právnickej literatúry, ktorá sa zaoberá teóriou práva. Slovenské finančné právo upravuje finančno-právne vzťahy rozmanitého charakteru. Z tohto dôvodu sa finančné právo zvykne členiť na samostatné celky, respektíve pododvetvia, a to rozpočtové právo, menové právo, devízové právo, colné právo, poplatkové právo, právo finančného trhu, prípadne aj daňové právo. Spoločensko-ekonomické, ale aj politické zmeny, väčšinou znamenajú následné zmeny v právnej úprave finančno-právnych vzťahov. V poslednom období došlo k viacerým takýmto, dá sa povedať zásadným zmenám, ktorými boli najmä prechod z centrálne riadenej ekonomiky na ekonomiku trhovú, vznik Slovenskej republiky, vstup Slovenskej republiky do Európskej únie a následne do eurozóny. Cieľom článku je zamyslieť sa nad existujúcimi charakteristikami finančného práva (ktoré sú výsledkom nielen slovenskej, ale aj českej teoretickej obce), jeho členením, prípadne obsahom, a to všetko v kontexte historických súvislostí s dôrazom na nedávne politické a spoločensko-ekonomické zmeny. Výsledkom skúmania sú úvahy o vymedzení a štruktúre finančného práva ako samostatného právneho odvetvia v súčasnom období. Článok obsahuje aj náčrt možného budúceho smerovania finančného práva na Slovensku, vrátane skutočností, ktoré môžu mať vplyv na jeho obsahovú stránku.

Kľúčové slová: finančné právo, rozpočtové právo, menové právo, devízové právo, colné právo, poplatkové právo, právo finančného trhu, daňové právo

ÚVOD

Právo sprevádza spoločnosť od jej počiatkov. V minulosti sa za právo považovalo niečo iné ako dnes, no vždy dochádzalo k spájaniu práva so spravodlivosťou. Veľmi známy je výrok rímskeho právnika Celsusa „*Ius est ars boni et aequi*“. V súčasnosti v rámci kontinentálneho právneho systému, a teda aj Slovenskej republiky, by bolo možné právo charakterizovať ako systém všeobecne záväzných právnych noriem, ktoré štát prostredníctvom subjektov tvorby práva vytvára a vydáva vo vopred určenej forme.¹ Už v starom Ríme sa právo delilo na verejné a súkromné. Pre verejné právo je charakteristický vzťah nadriadenosti a podriadenosti subjektov právneho vzťahu, pričom pre súkromné právo je charakteristický vzťah rovnosti subjektov právneho vzťahu.² Treba súhlasiť s názorom, že systematizácia, počty a druhy právnych odvetví sa môžu líšiť od konkrétneho štátu a jeho právneho systému a nakoniec aj od názoru konkrétneho právneho teoretika.³ Právo, ale aj systém práva sa neustále mení a vyvíja, a to nielen s ohľadom na existujúce právne odvetvia, ale aj vzhľadom na ich obsahovú zložku. V odbornej literatúre (2004) sa uvádza, že ak sa dnes vygenerovali také legislatívne celky (*corpusy*) ako je napríklad

* Doc. JUDr. Soňa Kubincová, PhD., Katedra finančného a správneho práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. E-mail: sona.kubincova@umb.sk.

¹ KUBINCOVÁ, T. Vplyv ekvitélného práva na procesnú činnosť súdov v Slovenskej republike. In: *Acta Iuridica Sladkoviciensia V. Právnické štúdie*. Sládkovičovo: Fakulta práva Janka Jesenského, 2013, s. 91.

² Pozri KUBINCOVÁ, S. – LEITNEROVÁ, L. *Finančné právo I. časť. Právna úprava rozpočtov, meny, devízového práva a práva finančného trhu*. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, Belianum, 2015, s. 14.

³ ŠMIHULA, D. *Teória štátu a práva*. Bratislava: Epos, 2010, s. 296.

bankové právo, právo cenných papierov etc., stojí za úvahu, či tu netreba *pro futuro* vytvoriť nové právne odvetvia, obsahujúce v sebe prvky viacerých tradičných právnych odvetví, t. j. tak súkromného ako aj verejného práva. Tiež sa uvádza, že v súčasnom období problém hraníc medzi právnymi odvetviami stráca pre určitú oblasť na svojej ostroti. Prekonáva ho sama legislatíva, ktorá produkuje v zásade komplexné právno-normatívne akty (napr. zákon o cenných papieroch).⁴

Významní teoretici zaoberajúci sa problematikou teórie práva a finančného práva sa zhodujú v tom, že finančné právo je (dlhodobo) považované za samostatné právne odvetvie slovenského právneho poriadku s tým, že je súčasťou verejného práva.⁵ V odbornej literatúre sa stretávame s viacerými definíciami finančného práva ako aj rôznymi názormi na jeho obsahovú zložku.

1. INŠTITÚTY FINANČNÉHO PRÁVA MAJÚ ZÁKLAD V DÁVNEJ MINULOSTI

Počiatky inštitútov finančnej vedy, ako aj finančného práva však badať už oveľa skôr, ako sa začalo hovoriť o finančnom práve. V literatúre sa uvádza, že Rím bol prvý, kto pochopil význam právnej úpravy finančných vzťahov; kde inde hľadať pôvod slov ako erár, fiskálny a pod. V antickom Grécku a najmä v antickom Ríme normativizácia spoločenských a hospodárskych vzťahov výraznejšie pokročila. Za poplatky v dnešnom ponímaní bolo možné považovať dávky, ktoré sa vyberali napríklad za zápisy právnych úkonov medzi živými a tiež testamentárne zápisy do verejných registrov a archívov, ako aj dávky z dedičstva.⁶ Finančným sa ľudia zaoberali už pred používaním peňazí, inými slovami existovali tovary, ktoré si viac-menej úspešne prisvojili tri⁷ základné funkcie peňazí.⁸ Ranný stredovek nepriniesol významnejší vklad do rozvoja finančného práva, snáď len uvedomenie, že plná pokladňa panovníka je nezriedka hlavnou, ak nie jedinou podmienkou úspešnej štátno-mocenskej expanzie.⁹ Nesporne subjektom finančného trhu sú banky, poisťovne, burzy a pod. Prvé banky, ktoré vykonávali už depozitnú činnosť vznikli v Benátkach (1156) a o niečo neskôr v Janove (1260).¹⁰ Vznik súčasného pojmu poistenie sa datuje k prvej polovici 18. storočia.¹¹ Slovo burza sa objavuje v obchodnom

⁴ SUCHOŽA, J. Hraničné problémy finančného práva a práva hospodárskeho. In: *Aktuálne otázky finančného práva a daňového práva v Českej republike a na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2004, s. 12.

⁵ Pozri napr. BOGUSZAK, J. – ČAPEK, J. – GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 97; OTTOVÁ, E. *Teória práva*. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2010, s. 243; VEČEŘA, M. – GERLOCH, A. – SCHLOSSER, H. – BERAN, K. – RUDENKO, S. *Teória práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2007, s. 79; ŠMIHULA, D. *Teória štátu a práva*. Bratislava: Epos, 2010, s. 296; JÚDA, V. *Teória práva*. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2011, s. 90 a ďalší.

⁶ Pozri KRÁLÍK, J. – GRŮŇ, L. – BALKO, L. *Základy daňového, poplatkového a colného práva*, s. 186 an.

⁷ Ide o funkciu prostriedku výmeny (*medium of exchange*), funkciu zúčtovacej jednotky (*unit of account*) a funkciu uchovávateľa hodnoty (*store of value*).

⁸ HORBULÁK, Z. *Finančné dejiny Európy – história peňažníctva, bankovníctva a zdanenia*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 34.

⁹ GRŮŇ, L. *Finanční právo a jeho instituty*. Praha: Linde, 2004, s. 29.

¹⁰ Pozri KUBINCOVÁ, S. *Právne aspekty komerčného bankovníctva*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2007, s. 10.

¹¹ MAJTÁNOVÁ, A. a kol. *Poisťovníctvo*. Bratislava: Iura Edition, 2009, s. 34.

slovníku v 16. storočí a má svoj pôvod v Bruggách, kde vznikla burza v roku 1531, išlo o burzu tovarovú. V roku 1611 vznikla Amsterdamská burza, ktorá ako prvá sa začala zaoberať obchodom s cennými papiermi.¹² Prvým spomedzi zachovaných prameňov, svedčiacich o existencii vyberania cla, je tzv. raffelstettenský štatút z rokov 903–904.¹³ Prvé novoveké myšlienkové prúdy teórie zdaňovania vznikali v rámci kameralizmu, merkantilistického hnutia nemeckého kultúrneho okruhu. Právnik Kaspar Klock (alebo Glock, Glocke 1583–1655) prvýkrát sformuloval princípy oficiálneho, štátneho zdanenia: verejná užitočnosť, nevyhnutnosť, súhlas stavov, povinnosť registrácie (priznania) majetku a jeho hodnoty.¹⁴ S vývojom hospodárstva štátu bezprostredne súvisí vznik a vývoj štátneho rozpočtu, pričom s niektorými prvkami sa stretávame už v období centralizácie štátnej moci na sklonku feudalizmu; o štátnom rozpočte v jeho dnešnej podobe možno hovoriť až od 19. storočia.¹⁵ Rozdiel medzi peniazmi a menou sa začal prejavovať v 20. a 30. rokoch 19. storočia.¹⁶ Podstatnou črtou meny je, že ide o peniaze (peňažné prostriedky), ktoré vydáva štát a štát ich obeh aj riadi. Štát svoju riadiacu moc nad menou však čiastočne vykonával už v stredoveku prostredníctvom mincového regálu (t. j. práva raziť mince). Predpisová základňa, ktorá upravovala devízovo-právne vzťahy, sa rozvinula až začiatkom 20. storočia, kedy už bolo možné hovoriť „o *novom, relatívne samostatnom odvetví alebo pododvetví práva – o devízovom práve*“.¹⁷

2. VÝZNAMNÉ SKUTOČNOSTI TÝKAJÚCE SA FINANČNÝCH VZŤAHOV NA ÚZEMÍ SLOVENSKA V 19. STOROČÍ

Na území dnešného Slovenska z oblasti otázok spadajúcich v súčasnosti pod finančné právo možno spomenúť zák. čl. 18/1870, ktorým bol zriadený Najvyšší účtovný a kontrolný dvor, ktorý kontroloval štátne príjmy a výdavky, správu štátneho majetku a štátneho dlhu, ako aj štátne účtovníctvo.¹⁸ Tento zákon platil pre všetky krajiny maďarskej koruny.¹⁹ Za významný sa dá považovať aj pokus o kodifikáciu *rozpočtového práva* zákonom č. XX/1897 o štátnom účtovníctve, ku ktorému bola vydaná rozsiahla vykonávacia inštrukcia.²⁰ Tento zákon sa uvádza aj ako zákon o účtovníctve verejných inštitúcií. Zákon už vtedy obsahoval napríklad časť týkajúcu sa riadenia verejného dlhu.²¹ V oblasti *colného práva* bolo významným medzníkom prijatie cisárskeho patentu č. 220/1850 zo 7. júna

¹² HORNIKOVÁ, L. *Cenné papiere a finančný trh*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1995, s. 36.

¹³ Pozri KRÁLIK, J. – GRŮŇ, L. – BALKO, L. *Základy daňového, poplatkového a colného práva*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 2001, s. 248.

¹⁴ HORBULÁK, Z. *Finančné dejiny Európy – história peňažníctva, bankovníctva a zdanenia*, s. 203.

¹⁵ Pozri GRŮŇ, L. – KRÁLIK, J. *Základy finančného práva na Slovensku*, s. 30.

¹⁶ Oproti peniazom, ktoré súviseli so vznikom tovarovo-peňažného hospodárstva a sú všade na svete rovnaké, meny sú rozdielne (majú rôznu kúpnu silu), pričom je potrebné v rámci vyjadrenia hodnoty tovarov a služieb (t. j. ceny) uvádzať aj konkrétnu menu.

¹⁷ GRŮŇ, L. *Finanční právo a jeho institúty*, s. 213.

¹⁸ Pozri MOSNÝ, P. a kol. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2010, s. 115.

¹⁹ Zák. čl. 1870/XVIII (dostupné na: <<http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5424>>).

²⁰ Pozri MARKOVÁ, H. – BOHÁČ, R. *Rozpočtové právo*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 17.

²¹ § 114 an. zákonom č. XX/1897 o účtovníctve verejných inštitúcií (dostupné na: <<http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6673>>).

1850,²² ktorým bolo ustanovené, že celá monarchia tvorí jeden colný a obchodný obvod a že od 1. októbra 1850 už neexistuje medzicolná hranica, ktorá oddeľovala Uhorsko, Chorvátsko a Sedmohradsko.²³ Jednotné colné územie sa zachovalo aj po rakúsko-uhorskom vyrovaní v roku 1867. Bol prijatý zákon č. XVI/1867 týkajúci sa obchodných aliancií uzavretých medzi krajinami maďarskej koruny a krajinami vlády Jeho Veličenstva, pričom v tomto zákone sa uvádza, že sa vytvára colná a obchodná oblasť, ktorá je obklopená spoločnou colnou hranicou.²⁴ V oblasti *poplatkového práva* bolo významné prijatie zákona tzv. kolkového a taxového z roku 1840,²⁵ ktorého prvá časť bola zrušená zákonom č. 50/1850 zo dňa 9. 2. 1850.²⁶ Zákon č. 50/1850 bol s nepatrnými zmenami vyhlásený aj v Uhorsku pod č. 329/1850.²⁷ O *bankovníctve* na území Slovenskej republiky sa dá hovoriť od 30. rokov 19. storočia, kedy sa začali zakladať prvé bankové inštitúcie. Tieto peňažné ústavy spravidla vznikali ako účastinné spoločnosti bankového charakteru. Zásluhou uhorského liberálneho obchodného zákona z roku 1875 sa tieto účastinné spoločnosti mohli zakladať bez úradného povolenia.²⁸

3. STRUČNÝ VÝVOJ FINANČNÝCH VZŤAHOV (RESPEKTÍVE FINANČNO-PRÁVNÝCH VZŤAHOV) OD ZAČIATKU 20. STOROČIA

Do štátnych financií a následne aj do právnej úpravy týkajúcej sa finančných, respektíve finančno-právnych vzťahov, najmä rozpočtových a daňových, zasiahla prvá svetová vojna. Uvádza sa, že výsledkom týchto zásahov v rokoch 1914 až 1918 bola snaha zabezpečiť dostatočné príjmy do štátnej pokladnice a hlavnými opatreniami boli opatrenia v daňovej oblasti.²⁹ Z obdobia medzi dvomi svetovými vojnami je potrebné poukázať najmä na činnosť popredných predstaviteľov buržoáznej vedy o finančnom práve Funka, Vybrala a Engliša, ktorí sa vo svojich prácach zaoberali otázkami finančného práva. Druhá svetová vojna znamenala vznik troch samostatných oblastí Slovenského štátu, Protektorátu Čechy a Morava a územia označovaného ako Sudety. Napriek odmietaniu režimu československého štátu zákonom o samostatnom slovenskom štáte (§ 3 zák. č. 1/1939 Sl. z.) bol nielenže prevzatý právny poriadok z obdobia predmníchovskej republiky, ale počas trvania slovenskej štátnosti v jednotlivých odvetviach právneho poriadku nedošlo k podstatnejším zmenám;³⁰ tak to bolo aj v oblasti finančného práva. V rámci právneho systému povojnového Československa došlo k určitej kontinuite s predmníchovským právnym systémom. Realizovaním ustanovení Košického vládneho

²² Pozri aj: <<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=18500004&seite=00000925>>.

²³ Pozri KRÁLIK, J. – GRŮŇ, L. – BALKO, L. *Základy daňového, poplatkového a colného práva*, s. 36, 190, 252.

²⁴ Zákon č. XVI/1867 (dostupné na: <<http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5317>>).

²⁵ Pozri KRÁLIK, J. – GRŮŇ, L. – BALKO, L. *Základy daňového, poplatkového a colného práva*, s. 36, 190, 252–254.

²⁶ Pozri aj: <<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=18500004&seite=00000455>>.

²⁷ Bližšie pozri: Dôvodová správa k zákonu č. 527/1950 Sb. o zrušení některých poplatkových předpisů (dostupné na: <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0527_00.htm>).

²⁸ Možno však spomenúť, že Slovensko má aj ojedinelé prvenstvo v tom, že práve tu vzniklo na európskom kontinente prvé svojpomocné úverové družstvo – tzv. Spolok gazdovský, ktorý v roku 1845 v Sobotišti založil Samuel Jurkovič.

²⁹ GRŮŇ, L. *Dane včera, dnes a zajtra*. Bratislava: Eurounion, 2001, s. 46 an.

³⁰ MOSNÝ, P. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska*. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2010, s. 283.

programu však došlo aj k značným zmenám.³¹ Boli vydané viaceré právne predpisy upravujúce oblasť finančných vzťahov, tak napríklad v oblasti menového práva dekrét prezidenta republiky z 19. októbra 1945 č. 91/1945 Zb. z. a n. o obnovení československej meny, ktorý sa stal základom prvej povojnovej menovej reformy. V oblasti poisťovníctva a bankovníctva bol vydaný dekrét prezidenta č. 103/1945 Zb. o znárodnení súkromných poisťovní a dekrét prezidenta č. 102/1945 Zb. o znárodnení akciových bánk. Po druhej svetovej vojne dochádza k postupnému upevňovaniu centrálného riadenia ekonomiky, čo nesporne súviselo aj s vytváraním nového právneho systému.

Od roku 1948 do popredia vystupovali otázky týkajúce sa financovania znárodnených podnikov, neskôr označovaných ako socialistické podniky, respektíve štátne podniky.³² Predmetom skúmania boli aj otázky týkajúce sa postavenia znárodnených bánk. Československé finančné právo bolo silno poznačené vplyvom sovietskeho finančného práva.

V roku 1959 došlo k vydaniu prvej monografickej práce o československom finančnom práve.³³

Finančné právo bolo vnímané nielen ako odvetvie verejného práva, ale aj ako výučbový predmet na právnických fakultách. Na území Slovenskej republiky sa finančné právo vyučovalo už od založenia Právnickej fakulty UK Komenského v Bratislave v školskom roku 1921–1922 podľa vzoru Právnickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe. Rozvíjala sa teória finančného práva, ťažiskovo zameraná na rozpracovanie problematiky rozpočtového a daňového práva, najmä zásad zostavovania štátneho rozpočtu, hospodárenia s otvorenými úvermi, štátneho účtovníctva a finančnej kontroly. Finančná veda a veda o finančnom práve až do vysokoškolskej reformy v rokoch 1949 až 1950 bola považovaná za základnú, nosnú disciplínu.³⁴ Vysokoškolská reforma, podmienená februárovými udalosťami v roku 1948 podmienila aj vnútro štruktúrnu prestavbu vysokých škôl obsahovo spojenú s ich „demokratizáciou“. V rámci prestavby zanikol dovtedajší Ústav finančného práva a finančnej vedy a bola zriadená katedra politickej ekonómie. Na právnickej fakulte sa preferovali iba tzv. „judiciálne predmety“ a došlo k odbúraniu finančného práva z pedagogickej dokumentácie. Toto totálne extrahovanie finančného práva z pozitívno-právneho spektra vyučovaných predmetov znamenalo, že niektoré jeho základné inštitúty sa vyučovali len v rámci politickej ekonómie. K znovuobnoveniu výučby finančného práva na právnickej fakulte v Bratislave došlo v období rokov 1952–1953. Matéria predmetu sa však skúšala iba v rámci súbornej skúšky zo správneho práva.³⁵ Aj keď sa finančné právo na právnickej fakulte v tom čase nevyučovalo, nemožno hovoriť o jeho neexistencii. Finančno-právne normy totiž aj tom čase existovali a porušenie predpisov upravujúcich finančno-právne vzťahy tak mohlo mať (ako má aj v súčasnosti³⁶) za násle-

³¹ Bližšie pozri: MOSNÝ, P. *Dejiny štátu a práva na území Slovenska*. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2010, s. 362.

³² Pozri aj ČAPEK, K. *Právní postavení socialistických podniků*. Praha: Academia, 1976.

³³ Išlo o knihu od B. Spáčila s názvom *Finanční právo československé*. (Bližšie pozri: SLOVINSKÝ, A. – GIRÁŠEK, J. *Československé finančné právo*. Bratislava: Obzor, 1979, s. 13).

³⁴ Pozri GRŮŇ, L. – KRÁLÍK, J. *Základy finančného práva na Slovensku*. Bratislava: MANZ, 1997, s. 9.

³⁵ *Ibidem*, s. 11.

³⁶ K súčasnej právnej úprave trestnoprávnej zodpovednosti pozri aj: KLÁTIK, J. Daňové trestné činy. In: *Verejná správa: školy, úrady, obce, kultúra, zdravotníctvo, rozpočtové, príspeukové, neziskové organizácie*. 2008, č. 2, s. 76–79, KLÁTIK, J. Trestnoprávna ochrana meny a peňažného obehu. *Biatec: odborný bankový časopis*. 2008, roč. 16,

dok trestnoprávnou zodpovednosť. Zákon č. 86/1950 Zb. (Trestný zákon) vo svojej osobitnej časti už v tom čase upravoval trestné činy hospodárske a v rámci nich aj trestné činy proti jednotnému hospodárskemu plánu, trestné činy proti mene, trestné činy daňové a trestné činy týkajúce sa porušenia predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou.³⁷ Výučbu finančného práva umožnilo až obdobie po roku 1960, v ktorom na základe priaznivejšej sociálno-politickej situácie došlo k pomerne úspešnému pokusu o navrátenie zodpovedajúceho postavenia československému vysokému školstvu a aj zaznávaným spoločenskovedným disciplinám, nevyvímajúc právne. Tak vznikla na bratislavskej právnickej fakulte do konca roku 1969 samostatná odborná katedra finančného práva, ktorá však bola z nepochopiteľných príčin v období tzv. normalizácie opätovne zlúčená do katedry správneho a finančného práva. Koncom šesťdesiatych rokov finančné právo ako samostatné právne odvetvie skúmalo najmä problematiku rozpočtového hospodárenia národných výborov, financovania podnikovej sféry, bankovej kontroly, meny a devízového hospodárstva.³⁸

4. CHARAKTERISTIKA (VYMEDZENIE) FINANČNÉHO PRÁVA AKO SAMOSTATNÉHO ODVETVIA PRÁVA

V rámci teórie práva sa neskôr (1977) už výslovne uvádzali tieto základné odvetvia československého práva, a to štátne právo (ústavné právo), správne právo, finančné právo, hospodárske právo, pracovné právo, roľnícko-družstevné právo, občianske právo, rodinné právo, občianske procesné právo, trestné právo (hmotné a procesné) a medzinárodné súkromné právo.³⁹

Finančné právo (1977) sa charakterizovalo ako odvetvie práva úzko späté najmä s odvetvím správneho a štátneho práva; tvorí ho súbor právnych noriem, ktoré upravujú spoločenské vzťahy vznikajúce v oblasti finančnej činnosti štátnych orgánov. Ide najmä o činnosť spojenú s akumuláciou a opätovným rozdelením (distribúciou) finančných prostriedkov v súlade s plánovitým rozvojom socialistickej spoločnosti.⁴⁰

V odbornej literatúre sa (1979) skúmalo nielen odvetvie finančného práva, ale aj veda československého finančného práva, pričom veda o československom finančnom práve rovnako ako iné odvetvové vedné disciplíny pracovala podľa teoretikov s určitými pojmami. Pokiaľ išlo o systém vedy o československom finančnom práve, na túto otázku nebola daná jednoznačná odpoveď. Najčastejšie sa vychádzalo z toho, že systém vedy o finančnom práve je totožný so systémom odvetvia finančného práva, respektíve že systém odvetvia finančného práva, čiže platného práva, slúži tak potrebám teórie, ako aj potrebám praxe. V literatúre sa možno skôr stretnúť s úvahami o systéme finančného práva ako o pedagogickej disciplíne, respektíve o systéme výučby finančného práva. Autori členili

č. 2, s. 24–26, KLÁTIK, J. Trestnoprávna ochrana devízového hospodárstva a pri obchodovaní s devízovými prostriedkami. *Biatic: odborný bankový časopis*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 29–30.

³⁷ Pozri Kolektív spolupracovníkov katedrií trestného práva právnických fakúlt Univerzity Karlovy v Prahe a Univerzity Komenského v Bratislave: *Československé trestné právo. Celoštátna vysokoškolská učebnica. Zväzok II. – osobitná časť*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1956, s. 115.

³⁸ Pozri GRŮŇ, E. – KRÁLÍK, J. *Základy finančného práva na Slovensku*, s. 13.

³⁹ Pozri aj DOJČÁK, P. a kol. *Teória štátu a práva*. Bratislava: Obzor, 1977, s. 267.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 268.

systém poznatkov o československom finančnom práve na tieto časti: a) pojem finančného práva, jeho predmet a systém, b) finančno-právne normy a finančno-právne vzťahy, c) rozpočtový systém, rozpočtové právo, rozpočtový proces a štátny záverečný účet, odvody štátnych socialistických organizácií, dane, poplatky a clá, d) finančné hospodárenie štátnych hospodárskych organizácií, rozpočtových a príspevkových organizácií, e) úver a úverovanie socialistických organizácií, f) sporiteľníctvo a poskytovanie pôžičiek obyvateľstvu, g) poisťovníctvo, h) československá mena a peňažný obeh, i) devízové hospodárstvo, j) finančná kontrola.⁴¹

Podľa iných autorov finančné právo (1988) je označenie pre súhrn právnych noriem, ktorých obsahom sú finančno-právne vzťahy. Tento termín nie je používaný v pozitívnych právnych predpisoch, pretože slúži účelom pedagogickým, prípadne teoretickým. Ďalej sa uvádza, že najväčšia časť právnych noriem zahrňovaných do finančného práva upravuje financie poňaté v zmysle zákonom stanovenej kompetencie ministerstva financií. Vedľa tohto kompetenčného vymedzenia sa zahrňujú do finančného práva (z dôvodov pedagogických) taktiež predpisy (t. j. celé normy alebo časť ich ustanovení), pokiaľ upravujú finančné vzťahy, t. j. v najstručnejšom, a preto len približne správnom a úplnom vyjadrení: získavaní, zhromažďovaní a upotrebení peňažných prostriedkov, pokiaľ sa tohto procesu zúčastňuje nejakým spôsobom štát svojimi štátnymi organizáciami (hospodárskymi, rozpočtovými, príspevkovými).⁴²

Po tzv. nežnej revolúcii (1989) štruktúra finančného práva⁴³ zostala *de facto* nezmenená. Nadalej sa v rámci finančného práva dostávali do popredia (a aj vyučovali) otázky spojené s verejnými rozpočtami, otázky meny a devíz (devízového hospodárstva), otázky spojené s colnou problematikou, daňovou a poplatkovou problematikou, respektíve problematikou bankovníctva a poisťovníctva. Ak porovnáme súčasné charakteristiky finančného práva, respektíve štruktúru finančného práva s vyššie uvedenými charakteristikami, tieto sa podstatne nelíšia. Z uvedeného možno dospieť k záveru, že finančné právo si ponechalo štruktúru, ktorá bola pred rokom 1989. Obsahová zložka finančného práva sa však zmenila.

V neskoršom období možno nájsť charakteristiky finančného práva (2000) ako samostatného, nekodifikovaného a dynamicky sa rozvíjajúceho odvetvia práva, predstavujúceho súhrn finančno-právnych noriem upravujúcich spoločensko-ekonomické vzťahy vznikajúce v súvislosti s plánovitým sústredovaním peňažných prostriedkov do štátnych a iných verejných peňažných fondov, ich rozdeľovaním a používaním na finančné zabezpečenie verejných potrieb a funkcií štátu, obcí a iných verejnoprávnych subjektov.⁴⁴ Zjednodušene teda možno pochopiť finančné právo (2001) ako tie normy, ktoré majú za cieľ získať peniaze pre štát a obec v záujme ich fungovania.⁴⁵ Finančné právo (rok 2004) tvorí samostatné odvetvie nášho právneho poriadku a je jedným z nástrojov uskutočňovania finančnej politiky štátu.⁴⁶ Finančné právo (2010) je súborom právnych noriem upravujúcich spoločensko-ekonomické vzťahy, ktoré vznikajú v procese tvorby, rozdeľovania

⁴¹ SLOVINSKÝ, A. – GIRÁŠEK, J. *Československé finančné právo*. Bratislava: Obzor, 1979, s. 17–18.

⁴² MADAR, Z. a kol. *Právnícký slovník A–O*. Praha: Panorama, 1988, s. 230.

⁴³ Pozn. autora: štruktúrou finančného práva treba rozumieť oblasti, ktoré finančné právo upravuje.

⁴⁴ SVOBODA, J. a kol. *Slovník slovenského práva*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2000, s. 199.

⁴⁵ BALKO, L. *Finančné právo*. Bratislava: Epos, 2001, s. 9.

⁴⁶ GRŮŇ, L. *Finanční právo a jeho instituty*, s. 20.

a využívania centralizovaných a decentralizovaných peňažných fondov (finančných zdrojov) v podmienkach štátu a samosprávnych celkov, v záujme finančného zabezpečenia (krytia) plnenia ich úloh.⁴⁷ Finančné právo (ako verejné odvetvie práva) (2012) predstavuje súhrn právnych noriem, ktoré upravujú spoločensko-ekonomické vzťahy vznikajúce v procese finančnej činnosti štátu (respektíve obce alebo vyššieho územného celku) v súvislosti s tvorbou, rozdeľovaním a používaním peňažných fondov.⁴⁸ Finančné právo (2012) tvorí tradičnú súčasť nášho právneho poriadku. Spolu s niektorými ďalšími právnymi odvetviami (najmä s daňovým právom, obchodným právom, pracovným právom a pod.) sa svojim obsahom, poslaním a funkčným mechanizmom rozhodujúcou mierou podieľa na vytváraní nevyhnutných organizačno-právnych predpokladov pre fungovanie slovenskej ekonomiky na trhových princípoch. Tam, kde ide o realizáciu spoločensko-ekonomických vzťahov za pomoci peňazí, respektíve prostredníctvom peňazí a v záujme naplnenia fiskálnych aspektov a cieľov rozpočtovej a finančnej politiky štátu, je miesto finančného práva v tomto smere nezastupiteľné.⁴⁹

Napriek tomu, že z predmetných definícií finančného práva nie je zrejماً štruktúra finančného práva, v zásade všetci vyššie citovaní autori (s určitými obmenami) členia jeho obsahovú zložku na niekoľko celkov, a to právnu úpravu rozpočtov, respektíve rozpočtové právo, právnu úpravu cla a colného konania, respektíve colné právo, právnu úpravu meny, respektíve menové právo, právnu úpravu devízového hospodárstva, respektíve devízové právo, právnu úpravu finančného trhu, respektíve právo finančného trhu a právnu úpravu poplatkov, respektíve poplatkové právo. V otázke, či sa do obsahovej zložky finančného práva radí aj právna úprava daní, respektíve daňové právo, sa teoretici finančného práva nezhodujú.⁵⁰

Možno zhrnúť, že finančné právo je samostatné (nekodifikované) odvetvie verejného práva. Finančné právo z pohľadu teórie možno rozdeliť na všeobecnú časť a osobitnú časť. Všeobecná časť finančného práva zahŕňa otázky týkajúce sa charakteristiky finančného

⁴⁷ BALKO, L. – KRÁLÍK, J. a kol. *Finančné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2010, s. 20.

⁴⁸ SIDAK, M. – DURAČINSKÁ, M. a kol. *Finančné právo*. Bratislava: C. H. Beck, 2012, s. 7.

⁴⁹ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo a finančná správa*. Bratislava: Epos, 2008, s. 33.

⁵⁰ Významní teoretici (zvlášť tzv. košická škola) považujú daňové právo za samostatné právne odvetvie. Babčák k tomu uvádza, že daňové právo bolo dlhé desaťročia považované síce za dôležité, avšak nie rozhodujúci sústém finančného práva. Toto ocenenie sa priznávalo predovšetkým normám rozpočtového práva. Uvedené postavenie vyplývalo z toho, že rozpočtovo-právne normy zabezpečovali plnenie fiskálnej funkcie verejných rozpočtov, pričom daňovo-právne normy iba vytvárali nevyhnutné právne podmienky pre materializáciu rozpočtovo-právnych noriem. V súčasnosti má daňové právo ambície vyčleniť sa z línie finančného práva. Je to prirodzený, zákonitý a nezvratný proces. Daňové právo sa svojou sústavou právnych noriem nesporne zaradilo medzi najviac skloňované právne disciplíny. Jeho význam začal narastať v súvislosti s úsilím najvyšších štátnych orgánov o presadenie princípov trhovej ekonomiky. Daňové právo treba skúmať, posudzovať a hodnotiť ako nové, rodiace sa právne odvetvie, ktoré sa tvorí na základe osobitnej skupiny právnych noriem patriacich v nedávnej minulosti pod systémovú bázu finančno-právnych noriem. (BABČÁK, V. *Daňové právo procesné*. Košice: ATOM Computers, 2000, s. 14). Podobný názor zastáva aj Bujňáková, ktorá uvádza, že opodstatnenosť existencie daňového práva ako samostatného právneho odvetvia je namieste a všetky dôvody, respektíve argumenty oponentov z praxe neobstoja. Samotná skutočnosť, že daňové právo upravuje vzťahy tak hmotnoprávnej povahy, ale zároveň má vlastné procesné normy je vážnym argumentom, ktorý musí byť zohľadnený pri formovaní samostatného právneho odvetvia. (BUJŇÁKOVÁ, M. Postavenie daňového práva v systéme práva. In: *Aktuálne otázky finančného práva a daňového práva v Českej republike a na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2004, s. 50).

práva, finančno-právnych vzťahov, finančno-právnych noriem, problematiku finančnej kontroly, auditu, respektíve dohľadu, ako aj otázky právneho postavenia finančných orgánov. Osobitnú časť finančného práva predstavujú otázky týkajúce sa konkrétnych pododvetví (podsystemov) finančného práva, a to rozpočtového práva, menového práva, devízového práva, colného práva, poplatkového práva, práva finančného trhu a prípadne daňového práva. Tieto podsystemy (pododvetvia) majú spoločné, že predmetom ich skúmania sú finančné vzťahy, ktoré zakotvením v právnom predpise nadobudli charakter finančno-právnych vzťahov. Právne predpisy upravujúce konkrétne pododvetvie, respektíve podsystem finančného práva spravidla obsahujú tak hmotnoprávne ustanovenia ako aj procesnoprávne ustanovenia.⁵¹

Bývalé štáty socialistického bloku Maďarsko, Poľsko a Československo, ale aj vtedajší Zväz sovietskych socialistických republík vychádzali z podobného obsahového vymedzenia finančného práva. Pre porovnanie možno uviesť charakteristiky, respektíve obsahové zložky finančného práva vo vybraných štátoch.

V českej odbornej literatúre sa uvádza, že finančné právo tvorí súhrn právnych noriem, ktoré upravujú vzťahy vznikajúce v procese tvorby, rozdeľovania a používania peňažnej masy a jej častí (2003),⁵² pričom osobitnú časť finančného práva možno podľa obsahovej príbuznosti jednotlivých noriem členíť na právnu úpravu rozpočtov a štátnych fondov, právnu úpravu daní, poplatkov, cla a ďalších povinných dávok, právnu úpravu úveru, právnu úpravu meny a peňažného obehu, právnu úpravu devízového hospodárstva, právnu úpravu finančného trhu.⁵³ V Českej republike sa možno stretnúť aj s členením osobitnej časti finančného práva na tzv. fiskálnu časť a nefiskálnu časť. Do fiskálnej časti autori zaraďujú tie podsystemy, v ktorých je regulovaný tok peňažných prostriedkov, a to právna úprava rozpočtov a jeho príjmovej stránky, t. j. daní, poplatkov, cla a ďalších povinných dávok. Do nefiskálnej časti zaraďujú podsystemy súvisiace s reguláciou podstaty peňazí a peňažného systému, t. j. patrí sem menové právo, devízové právo a právo finančného trhu.⁵⁴

V poľskej odbornej literatúre sa uvádza, že finančné právo má interdisciplinárny charakter, pričom sa zaoberá dostatočne širokým okruhom špecifických právnych inštitútov, ktoré slúžia finančnej činnosti štátu.⁵⁵ Tiež sa uvádza, že finančné právo je odvetvie verejného práva, zahrňujúce všeobecné právne predpisy upravujúce fungovanie verejných financií, pričom samostatné vetvy finančného práva tvoria: rozpočtové právo, právo verejného dlhu (pôžičky a úvery vrátane vydávania záruk), finančné právo miestnej správy, finančné právo verejných podnikov, finančné právo hospodárskych subjektov, právo poistenia, právo účtovníctva, bankové právo, právo valutové a devízové, právo obchodovania s cennými papiermi, daňové trestné právo a medzinárodné finančné právo.⁵⁶

⁵¹ Určitú výnimku predstavuje daňové právo, nakoľko „pozostáva z dvoch rovnocenných a v jeho hraniciach aj relatívne samostatných zložiek, ktorými sú daňové právo hmotné a daňové právo procesné“ (BABČÁK, V. *Daňové právo procesné*. Košice: ATOM Computers, 2000, s. 12).

⁵² BAKEŠ, M. a kol. *Finanční právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 12.

⁵³ *Ibidem*, s. 13.

⁵⁴ Pozri napríklad: KYNCL, L. – SCHILLEROVÁ, P. *Obecná část finančního práva z pohledu nefiskální části*. In: *Days of Law: the Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University, 2009. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/prispevky/obecna_cast/Kyncl_Libor_1041_.pdf>.

⁵⁵ Bližšie pozri: CHOJNA-DUCH, E. *Podstawy finansów publicznych i prawa finansowego*. Warszawa, 2010, s. 58.

⁵⁶ HUCHLA, A. (dostupné z: <<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/prawo-finansowe;3961849.html>>).

V poľskej literatúre sa možno stretnúť s členením finančného práva aj na finančné právo sektora verejných financií (právo regulujúce vznik a financovanie verejných výdavkov, právo regulujúce ukladanie a výber verejných príjmov, ako aj ich rozdelenie, právo regulujúce tvorbu, používanie a kontrolu verejných výdavkov a finančných plánov vrátane verejných rozpočtov, právo týkajúce sa pôžičiek a splátok dlhov verejnosti), právo devíz a právo finančného trhu.⁵⁷

V Bieloruskej republike sa finančné právo charakterizuje napríklad ako odvetvie práva, ktoré je tvorené systémom právnych predpisov týkajúcich sa financií; reguluje spoločenské vzťahy spojené s finančnou činnosťou štátu. Podľa predmetu právnej regulácie finančné právo ako pododvetvie práva možno rozdeliť na tieto podsektory a právne inštitúty: rozpočtové právo, daňové právo, právne normy upravujúce štátny dlh a povinné poistenie, právne normy regulujúce menu, riadenie meny a hotovostný peňažný obeh, právne normy upravujúce organizáciu a správu trhu cenných papierov.⁵⁸

V príspevku ruského autora sa finančné právo vymedzuje ako nezávislé odvetvie práva, ktoré upravuje vzťahy vznikajúce v oblasti verejnej finančnej činnosti, tzn. v oblasti plánovaného sústreďovania finančných prostriedkov do verejných finančných fondov, ich distribúciu a použitie.⁵⁹ V ruskej literatúre sa stretne aj s vymedzením pojmu finančné právo ako odvetvie ruského práva, regulované normami, ktoré upravujú spoločenské vzťahy vznikajúce v procese formovania, distribúcie a používania centralizovaných a decentralizovaných peňažných fondov (finančných zdrojov) štátu a obcí, ktoré sú potrebné na plnenie ich úloh.⁶⁰ V názoroch na členenie na jednotlivé podsystemy, respektíve vetvy finančného práva sa ruskí teoretici rozchádzajú. Napríklad sa uvádza členenie na rozpočtové právo, daňové právo, bankové právo, poistné právo, menové právo, investičné právo, právo cenných papierov, právnu ochranu hospodárskej súťaže na trhu s cennými papiermi, právnu úpravu trhu cenných papierov, legislatívu finančnej kontroly a kontrolnej činnosti a právnu úpravu boja proti praniu špinavých peňazí. Nájdeme tiež členenie systému finančného práva na všeobecnú časť obsahujúcu všeobecné základy financií a právnej zodpovednosti, právny režim vzniku finančných fondov, základy regulácie finančného riadenia, základy účtovníctva a kontroly v oblasti financií a osobitnú časť obsahujúcu emisné právo, rozpočtové právo, daňové právo, poistné právo, právnu úpravu verejného dlhu a právo sporenia. Tieto ako aj ďalšie názory na systematiku ruského finančného práva sú obsiahnuté v odbornom článku, v závere ktorého autor uvádza, že sa domnieva, že moderný systém finančného práva je prezentovaný určitými čiastkovými vetvami: daňové právo, emisné právo, „*finance and control law*“ obsahujúce veľký počet inštitútov finančného práva.⁶¹

Pri komparácii vymedzenia a štruktúry slovenského finančného práva s vyššie uvedeným, možno konštatovať, že charakteristiky a členenia finančného práva sú v právnych

⁵⁷ Pozri KOSIKOWSKI, C. – MATUSZEWSKI, J. Geneza i ewolucja oraz stan obecny i przewidywana przyszłość prawa finansowego. In: *System Prawa Finansowego T. I.* Warszawa, 2010, s. 33–34.

⁵⁸ Pozri SHUPITSKAYA, A. Sources of the Financial Law. In: *System of Financial Law. General Part.* Brno: Právnická fakulta Masarykovej univerzity, 2015, s. 173, 176.

⁵⁹ Pozri PAUL, A. G. Budget Law in the System of Russian Law. In: MRKÝVKA, P. (ed.). *System of Financial Law. General Part.* Brno: Právnická fakulta Masarykovej univerzity, 2015, s. 357.

⁶⁰ Bělousov, D. S. *Finansovoje pravo.* Špargalka. Moskva: Okej-kniga, 2008.

⁶¹ ANATOLEVICH, T. I. Debatable Questions of the Russian System of Financial Law. In: MRKÝVKA, P. (ed.). *System of Financial Law. General Part.* Brno: Právnická fakulta Masarykovej univerzity, 2015, s. 58–81.

systémoch uvedených krajín obdobné. Na Slovensku sa však v súčasnej odbornej literatúre finančného práva spravidla nenachádza spracovaná problematika týkajúca sa úveru, prípadne problematika cenných papierov, a to napriek tomu, že tieto inštitúty sa v rámci finančného práva okrajovo spomínajú.⁶² Teoretici do slovenského finančného práva nezaraďujú ani právnu úpravu účtovníctva.

Čo sa týka charakteristiky finančného práva, okrajovo sa možno dotknúť vymedzenia, respektíve zaradenia finančného práva aj v niektorých štátoch západnej Európy. Napríklad v Španielsku sa finančné právo chápe ako právna disciplína predstavujúca odvetvie verejného práva, zaoberajúca sa finančnou činnosťou z právneho hľadiska, pričom ide najmä o legislatívu upravujúcu finančné aktivity štátu a ďalších verejných subjektov zamerané na získanie potrebných príjmov na pokrytie potrebných nákladov spojených s ich činnosťou a výkonom legálnych právomocí. Španielske finančné právo sa zaoberá tiež otázkami štátneho dlhu, respektíve verejného dlhu, pravidlami a zásadami hospodárenia s verejným majetkom, verejnými príjmami vrátane penále a pokút, zásadami a pravidlami týkajúcich sa daní, zásadami rozpočtového procesu vrátane jeho kontroly.⁶³ Nie vo všetkých štátoch sa však finančné právo uvádza ako samostatné odvetvie práva. Tak napríklad v odbornej literatúre od nemeckých autorov sa finančné právo medzi tradičnými odvetviami verejného práva neuvádza. Za tradičné oblasti verejného práva sa považujú daňové právo a colné právo.⁶⁴

5. ZMENY, KTORÉ ZÁSADNÝM SPÔSOBOM OVPLYVNILI FINANČNÉ PRÁVO NA SLOVENSKU

Finančné právo (finančno-právne normy) zasahuje(ú) do dôležitých procesov prebiehajúcich v ekonomike. Obsahová zložka finančných vzťahov sa preto v dôsledku politických a spoločensko-ekonomických zmien vyvíja a mení. Za zásadnú zmenu v oblasti finančného práva treba považovať zmenu spočívajúcu v transformácii ekonomiky z ekonomiky socialistického štátu (založenej na princípoch centrálného riadenia) na trhovú ekonomiku. Po rozpade Česko-Slovenska (dovtedy bol vývoj predpisovej základne v rámci Česko-Slovenska v zásade rovnaký) prelomom vo vývoji slovenského finančného práva bol vstup Slovenskej republiky do Európskej únie a neskôr do eurozóny. Tieto zmeny sa výrazne odzrkadlili v jednotlivých podsystemoch finančného práva a čiastočne majú dopad aj na samotné vymedzenie finančného práva ako samostatného odvetvia práva.

V rámci *rozpočtového práva* možno spomenúť, že po prechode hospodárstva Slovenskej republiky na trhovú ekonomiku sa už teória rozpočtového práva nezaobera samostatne rozpočtom kapitalistického štátu a samostatne rozpočtom socialistického štátu.⁶⁵ Pomerne dlho platný zákon č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlách nahradili na

⁶² Pozri napríklad KUBINCOVÁ, S. – LEITNEROVÁ, L. *Finančné právo I. časť, Právna úprava rozpočtov, meny, devízového práva a práva finančného trhu*, s. 47.

⁶³ Bližšie pozri: ROMERO FLOR, L. M. *Manual de Derecho financiero y tributario: parte general*. Ciudad Real: Universidad de Castilla – La Mancha, 2014.

⁶⁴ A tiež ústavné právo, správne právo, trestné právo a právo sociálneho zabezpečenia (Bližšie pozri: ARDIZZO-NI, M. et al. *German Tax and Business Law*. London: Sweet&Maxwell, 2005, s. 26–27).

⁶⁵ Pozri bližšie: SLOVINSKÝ, A. – GIRÁŠEK, J. *Československé finančné právo*, s. 99 an.

Slovensku dva nové zákony a to zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie rozpočtové právo nebolo prioritou aproximácie práva podľa čl. 70 Európskej dohody o pridružení a nebolo prioritou ani podľa Bielej knihy.⁶⁶ Na rozpočtové hospodárenie však mal vplyv vstup Slovenskej republiky do eurozóny, a to z toho dôvodu, že Slovenská republika mala (a stále má) povinnosť dodržiavať tzv. Maastrichtské kritériá,⁶⁷ ktoré sa dotýkali aj rozpočtového hospodárenia. V súvislosti so zlým hospodárením niektorých členských štátov viaceré štáty Európskej únie prijali vlastné vnútroštátne zákony o tzv. dlhovej brzde, pričom tak urobila aj Slovenská republika, a to schválením ústavného zákona č. 493/2011 Z. z. o rozpočtovej zodpovednosti. Vplyv európskeho práva vidieť napríklad aj v tom, že zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy v znení neskorších predpisov už obsahuje samostatnú časť venovanú vzťahom s Európskou úniou, ktorá podrobne upravuje spôsob vedenia a použitia prostriedkov Európskej únie. V súčasnosti rozpočtovú sústavu v Slovenskej republike v zásade tvoria: rozpočet verejnej správy (ktorého súčasťou je aj štátny rozpočet), vojnový štátny rozpočet, viacročný rozpočet obce, rozpočet obce, viacročný rozpočet vyššieho územného celku, rozpočet vyššieho územného celku, rozpočet štátneho fondu, rozpočet rozpočtovej organizácie, rozpočet príspevkovej organizácie a rozpočet verejnoprávnej inštitúcie.⁶⁸ Po roku 1989 bolo potrebné upraviť aj *daňový systém*, a to aj vzhľadom na budovanie nového štátu na princípoch trhovej ekonomiky. Dôležitým krokom, ktorý sa aspoň čiastočne priblížil k právnemu poriadku vyspelých demokratických štátov bol návrat k tradičnému členeniu daní na dane priame a dane nepriame.⁶⁹ Bol schválený zákon č. 212/1992 Zb. o sústave daní, ktorý určil sústavu daní v Českej a Slovenskej federatívnej republike.⁷⁰ Daňové právo po vstupe do Európskej únie vzhľadom na zabezpečenie zásady voľného pohybu tovarov a služieb muselo zmeniť vnútroštátnu úpravu

⁶⁶ Pozri bližšie KUBINCOVÁ, S. *Slovenské finančné právo. I. časť*. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 223.

⁶⁷ Prvé kritérium sa týka verejných financií. Deficit verejných financií za posledný rok pred hodnotením, nesmie presiahnuť 3 % HDP. Okrem toho celkový verejný dlh nesmie presiahnuť 60 % HDP, alebo musí klesať. Druhým kritériom je inflačné kritérium. Priemerná inflácia za posledných 12 mesiacov (meraná podľa HCIP), nesmie presiahnuť priemer troch krajín EÚ s najlepšimi výsledkami v oblasti cenovej stability o viac ako 1,5 % bodu. Dalším kritériom je stabilita dlhodobých úrokových sadzieb. Priemer trhových úrokových sadzieb dlhodobých vládnych alebo obdobných dlhopisov nesmie presiahnuť priemer troch krajín EÚ s najlepšimi výsledkami v oblasti cenovej stability o viac ako 2 percentné body. Posledným kritériom je stabilita výmenného kurzu. Slovenská koruna musí byť dva roky pred hodnotením zapojená do mechanizmu výmenných kurzov (ERM II). Počas tohto obdobia nesmie Slovensko korunu jednostranne devalvovať, koruna nesmie vybočiť z dohodnutého fluktuatívneho pásma, musí sa pohybovať blízko centrálnej parity a pri vývoji kurzu sa nesmie vyskytnúť vážne napätia. Konvergenčné kritériá boli zavedené Maastrichtskou zmluvou, ktorá aj o ne doplnila ZES. Boli/sú vymenované v ods. 1 čl. 109jZES/AZ121/140ZFEU, pričom ich bližšie vymedzoval/vymedzuje čl. 104cZES/AZ104/126ZFEU, Protokol o postupe pri nadmernom deficite (teraz č. 12) a Protokol o kritériách konvergencie (teraz č. 13). Uvedené pramene hovoria o štyroch kritériách plnenia záväzkov členských štátov.

⁶⁸ KUBINCOVÁ, S. – LEITNEROVÁ, L. *Finančné právo I. časť. Právna úprava rozpočtov, meny, devízového práva a práva finančného trhu*, s. 102.

⁶⁹ BUJŇÁKOVÁ, M. Niekoľko poznámok k problematike daní na Slovensku. In: *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae*. Ročník XII–XIII. Banská Bystrica: Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, 2007, s. 252.

⁷⁰ Zákon bol zrušený v Slovenskej republike v roku 1999 zákonom č. 219/1999 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov.

nepriamych daní, úprava priamych daní zostala naďalej v právomoci členských štátov. Boli schválené nové zákony dotýkajúce sa nepriamych daní, a to zákon č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty, zákon č. 104/2004 Z. z. o spotrebnej dani z vína, zákon č. 105/2004 Z. z. o spotrebnej dani z liehu a o zmene a doplnení zákona č. 467/2002 Z. z. o výrobe a uvádzaní liehu na trh v znení zákona č. 211/2003 Z. z., zákon č. 106/2004 Z. z. o spotrebnej dani z tabakových výrobkov, zákon č. 107/2004 Z. z. o spotrebnej dani z piva, zákon č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálnych olejov a neskôr aj zákon č. 609/2007 Z. z. o spotrebnej dani z elektriny, uhlia a zemného plynu a o zmene a doplnení zákona č. 98/2004 Z. z. o spotrebnej dani z minerálneho oleja v znení neskorších predpisov. V daňovom práve významnou zmenou bolo aj právne zakotvenie miestnych daní zákonom č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, čím bol fakticky zrealizovaný článok Ústavy Slovenskej republiky, že dane sa delia na štátne a miestne.⁷¹ Miestnymi daňami boli daň z nehnuteľností, daň za psa, daň za užívanie verejného priestranstva, daň za ubytovanie, daň za predajné automaty, daň za nevýherné hracie prístroje, daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta, daň za jadrové zariadenie a daň z motorových vozidiel.⁷² Išlo o dane fakultatívne, pričom s výnimkou dane z nehnuteľnosti a dane z motorových vozidiel (ktoré boli dovtedy štátnymi daňami⁷³) nahradili dovtedy existujúce miestne poplatky. Vplyv Európskej únie v daňovom práve vidno napríklad v snahe zabrániť daňovým únikom a daňovým podvodom, čo členské štáty akceptujú vo vnútroštátnych predpisoch. Sústavu daní na Slovensku v súčasnosti tvoria daň z príjmov, daň z motorových vozidiel, miestne dane, daň z pridanej hodnoty a spotrebné dane. Na Slovensku boli zrušené daň z dedičstva, daň z darovania, daň z prevodu a prechodu nehnuteľnosti, pričom krátke obdobie bola na Slovensku zavedená aj daň z emisných kvót. V oblasti *colného práva* sa po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie v súvislosti so zabezpečením slobody voľného pohybu tovarov a služieb muselo rešpektovať Nariadenie Rady (EHS) č. 2913/92 z 12. októbra 1992, ktorým sa ustanovuje Colný kódex spoločenstva.⁷⁴ Za prelom v oblasti colného práva treba považovať aj skutočnosť, že clo tvorí tradičný vlastný zdroj Európskej únie (t. j. príjmy v oblasti výberu cla sú vo väčšine príjmom rozpočtu EÚ⁷⁵). V rámci *poplatkového práva* bol zavedený nový poplatkový systém v oblasti miestnych poplatkov, a to zákonom č. 544/1990 Zb. o miestnych poplatkoch.⁷⁶ Dnes sú miestne poplatky upravené osobitnými zákonmi, a to zákonom č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne a drobné stavebné odpady v znení neskorších predpisov a zákonom č. 447/2015 Z. z. o miestnom poplatku za rozvoj.⁷⁷ Vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie poplatkové právo

⁷¹ V českej odbornej literatúre možno nájsť názor, že za miestnu daň sa považuje každá daň či poplatok, ktorých výnos smeruje do „obecného“ rozpočtu. Pozri napr. RADVAN, M. *Místní daně*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 15.

⁷² V súčasnosti opäť štátna daň a to v súlade so zákonom č. 361/2014 Z. z. o dani z motorových vozidiel a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷³ Daň z motorových vozidiel v zásade nahradila dovtedy existujúcu cestnú daň.

⁷⁴ Pozn. autora: v súčasnosti už Colný kódex Únie [Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 952/2013 z 9. októbra 2013, ktorým sa ustanovuje Colný kódex Únie].

⁷⁵ Bližšie pozri zákon č. 199/2004 Z. z. Colný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷⁶ V súčasnosti je už tento zákon zrušený.

⁷⁷ Zákon nadobudol účinnosť dňa 1. 11. 2016.

v zásade nezmenilo svoje zameranie, nakoľko stanovenie výšky poplatkov a úkonov, za ktoré sa vyrubujú, je vecou vnútroštátnej úpravy. Poplatky sa aj naďalej delia na súdne, správne,⁷⁸ miestne a iné. V rámci *menového práva* bolo významné prijatie zákona č. 22/1992 Zb. o Štátnej banke česko-slovenskej, ktorá už samostatne, ako nezávislá ústredná banka, určovala menovú politiku. Po vzniku Slovenskej republiky vznikla Národná banka Slovenska a uskutočnila sa menová reforma, v rámci ktorej korunu česko-slovenskú nahradila slovenská koruna. Vstupom do Európskej únie menové právo zaznamenalo, že Slovenská republika sa sčasti vzdala menovej suverenity v prospech Európskej únie, čím sa na ňu čiastočne začalo vzťahovať európske menové právo. V plnom rozsahu sa ním Slovenská republika však riadi až od momentu prijatia eura. Významné zmeny v európskom menovom práve nastali aj nadobudnutím platnosti Lisabonskej zmluvy. V oblasti *devízového práva* schválením zákona 162/1989 Zb. – Devízový zákon, došlo ku kvalitatívnemu a kvantitatívnemu posunu v chápaní úlohy devízového práva pri usmerňovaní makroekonomického vývoja v smere trhovej orientácie a k uplatneniu nepriamych a značne obmedzených nástrojov riadenia devízového hospodárstva zo strany štátu.⁷⁹ Prijatím tohto zákona sa začína obdobie liberalizácie devízového práva.⁸⁰ Zásadná zmena v devízovom práve nastala vstupom Slovenskej republiky do eurozóny, od kedy aj devízovú politiku riadi Európska centrálna banka. V súlade so zákonom č. 202/1995 Z. z. Devízovým zákonom v znení neskorších predpisov Národná banka Slovenska už vydáva devízovú licenciu len na vykonávanie zmenárenskej činnosti. Po roku 1989 sa *právna úprava bankovníctva (sporiteľníctva) a poisťovníctva* musela prispôbiť hospodárstvu založenému na princípoch trhovej ekonomiky. *Právo finančného trhu* sa v literatúre uvádza ako podsystem finančného práva v Slovenskej republike až od schválenia zákona č. 747/2004 Z. z. o dohlade nad finančným trhom. Pred rokom 2006, kedy nadobudol tento zákon účinnosť, predmetom úpravy (ale aj výučby) finančného práva bolo bankové právo a právo poisťovníctva. Dohľad vykonávala Národná banka Slovenska len nad bankovníctvom. Nad ostatnými subjektmi, respektíve oblasťami finančného trhu (poisťovníctvo, kapitálový trh, dôchodkové sporenie) vykonával dohľad Úrad pre finančný trh riadený Ministerstvom financií Slovenskej republiky. Zákon č. 747/2004 Z. z. o dohlade nad finančným trhom podľa znenia úvodného paragrafu upravuje všeobecné pravidlá postupu pri dohlade nad finančným trhom v oblasti bankovníctva, kapitálového trhu, poisťovníctva a dôchodkového sporenia.⁸¹ Národná banka Slovenska v súčasnosti vyko-

⁷⁸ Je potrebné poznamenať, že v literatúre sa súdne a správne poplatky vo väčšine považujú za štátne poplatky a za miestne poplatky sa považujú tie, ktoré sú ako miestne označené právnymi predpismi (miestny poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, a miestny poplatok za rozvoj), a to napriek tomu, že aj výnos správnych poplatkov (a aj iných, napríklad poplatku za znečisťovanie ovzdušia) je aj príjmom obce. Potom prichádza v súlade so slovenskou právnou úpravou za miestne poplatky považovať len tie, pri ktorých obec môže všeobecne záväzným nariadením rozhodovať v súlade s príslušným zákonom (t. j. na základe zákona) o niektorých náležitostiach poplatkovo-právneho vzťahu, respektíve možno hovoriť o miestnych poplatkoch v užšom slova zmysle a o miestnych poplatkoch v širšom slova zmysle.

⁷⁹ Pozri GRŮŇ, L. – KRÁLÍK, J. *Základy finančného práva na Slovensku*, s. 208.

⁸⁰ Pozri KUBINCOVÁ, S. *Devízové právo v Slovenskej republike. Devízový zákon s komentárom*. Bratislava. Wolters Kluwer, 2014, s. 47.

⁸¹ Je tiež potrebné poukázať na skutočnosť, že oficiálne 4. novembra 2014 začal fungovať jednotný mechanizmus dohľadu (SSM), podľa ktorého sa banky členia na významné (nad ktorými vykonáva dohľad Európska centrálna banka) a menej významné, nad ktorými vykonáva dohľad Národná banka Slovenska. Medzi významné

náva dohľad nad bankami, poisťovňami a zaistovňami, burzou cenných papierov, centrálnym depozitárom, obchodníkmi s cennými papiermi, dôchodkovými správcovskými spoločnosťami a doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami, subjektmi kolektívneho investovania, finančnými sprostredkovateľmi a finančnými poradcami, poskytovateľmi platobných služieb (platobnými inštitúciami a inštitúciami elektronických peňaží) a poskytovateľmi nebankových úverov a pôžičiek.

Z vyššie uvedeného je zjavné, že dôsledky politických a spoločensko-ekonomických zmien majú vplyv na obsahovú stránku, ako aj štruktúru slovenského finančného práva. Domnievam sa, že aj v závislosti od týchto zmien slovenské finančné právo v súčasnosti možno chápať v troch rovinách, a to:

- 1) ako súhrn finančno-právnych noriem, ktoré upravujú vznik, zmenu a zánik spoločensko-ekonomických vzťahov (finančno-právnych vzťahov) vznikajúcich pri tvorbe a používaní verejných peňažných fondov za účelom zabezpečenia verejných potrieb v súvislosti s plánovitým sústreďovaním peňažných prostriedkov do štátnych a iných verejných peňažných fondov, ich rozdeľovaním a používaním na finančné zabezpečenie verejných potrieb a funkcií štátu, samosprávy a iných verejnoprávných subjektov, ale aj
- 2) ako súhrn finančno-právnych noriem, ktoré upravujú menu, devízové vzťahy a súvisiace vzťahy, a nakoniec
- 3) ako súhrn finančno-právnych noriem, ktoré upravujú postavenie subjektov pôsobiacich na finančných trhoch, t. j. aj devízových trhoch, vrátane právnej úpravy dohľadu nad finančným trhom vykonávaného Národnou bankou Slovenska, respektíve Európskou centrálnou bankou.

Prvú skupinu finančno-právnych vzťahov upravujú finančno-právne normy týkajúce sa rozpočtového práva, poplatkového práva, daňového práva⁸² a colného práva.⁸³ Druhú skupinu finančno-právnych vzťahov upravujú najmä finančno-právne normy menového práva a devízového práva, kde vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie a neskôr do eurozóny riadenie menovej politiky a devízovej politiky prešlo na Európsku centrálnu banku. Tretiu skupinu finančno-právnych vzťahov upravujú najmä finančno-právne normy týkajúce sa dohľadu nad finančným trhom a postavenia dohliadaných subjektov.

Je nesporné, že existuje viac možností ako definovať, respektíve charakterizovať finančné právo. Vzhľadom na vyššie uvedené sa však domnievam, že finančné právo by sa mohlo charakterizovať ako samostatné nekodifikované právne odvetvie (verejného práva), ktoré upravuje finančno-právne vzťahy týkajúce sa tvorby, rozdeľovania a použí-

banky, nad ktorými vykonáva dohľad priamo ECB v spolupráci s NBS, patria tri najvýznamnejšie banky Tatra banka, a. s., Všeobecná úverová banka, a. s., Slovenská sporiteľňa, a. s., okrem nich podliehajú priamemu dohľadu ECB aj banky patriace do bankovej skupiny, ktorá bola klasifikovaná ako významná Československá obchodná banka, a. s., zo skupiny KBC Group, ČSOB stavebná sporiteľňa, a. s., zo skupiny KBC Group, Sberbank Slovensko, a. s., zo skupiny Sberbank Europe AG, pričom podobný princíp je uplatnený aj v prípade pobočky zahraničnej banky pôsobiacej na Slovensku, ak spadá pod kritérium významnosti bankovej skupiny a ide o UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., pobočka zahraničnej banky, z bankovej skupiny UniCredit Bank; dostupné na: <www.nbs.sk/ 2.5.2016>.

⁸² Ak by sme uvažovali o tom, že daňové právo je podsystémom finančného práva.

⁸³ Aj keď clo v súčasnosti predstavuje tradičný vlastný zdroj financovania EÚ, t. j. spravidla príjmom rozpočtu EÚ, pričom rozpočet EÚ je tiež verejným peňažným fondom.

vania verejných peňažných fondov,⁸⁴ finančno-právne vzťahy v oblasti meny a devízového hospodárstva a finančno-právne vzťahy v oblasti dohľadu nad finančným trhom.

Nakoľko vždy bude dochádzať k zmenám politickej a spoločensko-ekonomickej situácie, možno predpokladať aj ďalšie zmeny vo finančnom práve. Otázku, o aké zmeny pôjde, je však v súčasnosti možné len ťažko zodpovedať jednoznačne.

6. ÚVAHY O BUDÚCOM SMEROVANÍ SLOVENSKEHO FINANČNÉHO PRÁVA

V rámci budúceho európskeho vývoja na jednej strane existujú snahy európskych štruktúr o centralizáciu niektorých otázok týkajúcich sa finančného práva (napríklad aj snahy niektorých členských štátov⁸⁵ o zavedenie jednotnej sadzby dane pri dani z príjmov právnických osôb), na druhej strane však existuje snaha členských štátov o zachovanie si vlastnej suverenity. Existujú tiež úvahy, či by okrem existujúcej colnej únie a menovej únie, nemala existovať aj fiškálna únia. Osobne sa prikláňam k názoru, že fiškálna únia v rámci Európskej únie v krátkom čase nebude vytvorená. Vytvorenie fiškálnej únie by znamenalo veľký zásah do hospodárenia s verejnými financiami vo všetkých členských štátoch.

V rámci menového práva možno spomenúť, že často sa vynárajú aj názory tzv. „euroskeptikov“, ktorí spochybňujú správnosť, efektívnosť a spôsob vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie a do eurozóny. Domnievam sa však, že vystúpenie Slovenskej republiky z Európskej únie a eurozóny v blízkej dobe nehrozí. Pre veľkú väčšinu obyvateľov vstup do Európskej únie a do eurozóny bol správnym rozhodnutím.

Čo sa týka devízového práva, ako podsystemu finančného práva, možno sa stretnúť s tým, že menové právo a devízové právo sú upravené spoločne, ba dokonca niektorí autori tvrdia, že devízové právo je súčasťou menového práva. Vzhľadom na značne zúžený predmet úpravy vnútroštátneho devízového práva – v zákone č. 202/1995 Z. z., Devízový zákon v znení neskorších predpisov, možno uvažovať, že devízové právo sa ako samostatný podsystem finančného práva v budúcnosti už nebude uvádzať, ale bude sa skúmať spoločne s menovým právom.

Daňové právo už v súčasnosti niektorí významní teoretici finančného práva považujú za samostatné právne odvetvie a nie je vylúčené, že tento názor prijme celá teoretická obec zaoberajúca sa finančným právom a teóriou práva. Oproti tomuto názoru sú však názory, že aj daňové právo upravuje finančno-právne vzťahy, takže nie je dôvod, aby sa vytváralo samostatné právne odvetvie. V tejto súvislosti možno uviesť, že daňové právo sa považuje za súčasť finančného práva najmä z dôvodu, že dane sú rozhodujúcim príjmom verejných rozpočtov. Na druhej strane však verejnosť daňové právo vníma skôr ako samostatný celok upravujúci množstvo peňažných a nepeňažných povinností, ktoré

⁸⁴ Nakoľko clo vybrané na vonkajších hraniciach únie je príjmom rozpočtu EÚ, za verejný peňažný fond v danom prípade pokladám aj rozpočet EÚ.

⁸⁵ Je v skutočnosti hlboký odpor k daňovej konkurencii zo strany vedenia EÚ (hlavne Francúzska a Nemecka, podporovaných ostatnými členskými krajinami s vysokými daňami). Spoločný konsolidovaný základ dane s príjmu práv. osôb – Ikarov komplex EÚ? Dostupné na: <<http://www.mises.cz/clanky/spolocny-konsolidovany-zaklad-dane-z-prijmu-prav-osob-ikarov-komplex-eu-386.aspx>>.

fyzické osoby a právnické osoby často až neprimerane zatažujú, a nie je chápané ako podsystém finančného práva.

V budúcnosti môžu v oblasti slovenského finančného práva nastať zmeny aj v súvislosti s programom UNITAS. Cieľom programu UNITAS bola reforma daňovej a colnej správy a zjednotenie výberu daní, cla a poisťných odvodov. Tento program však nebol zrealizovaný v celosti.⁸⁶ Došlo k vytvoreniu Finančného riaditeľstva SR (2012), ktoré riadi tak daňovú správu ako aj colnú správu. Nedošlo však k jeho realizácii v celom rozsahu, nakoľko výber poisťných odvodov aj naďalej spadá do činnosti Sociálnej poisťovne, respektíve zdravotných poisťovní. V poslednom období na Slovensku rezonovali hlasy, že v programe UNITAS sa bude pokračovať. V týchto súvislostiach môže byť nastolená otázka, že ak k jeho dokončeniu dôjde, či aj správa odvodov bude spadať do oblasti finančného práva, respektíve či aj naďalej bude predmetom úpravy práva sociálneho zabezpečenia. Možno však poukázať na to, že aj poisťné odvody sú v zásade príjmom verejných peňažných fondov.

7. EURÓPSKE FINANČNÉ PRÁVO

V súčasnosti je často počuť slovné spojenie európske finančné právo, pričom som sa stretla už aj s názormi, že finančné právo (ako odvetvie právneho poriadku) v dôsledku jeho značnej europeizácie, respektíve v dôsledku rozširovania právomocí Európskej únie v tejto oblasti už v blízkej budúcnosti bude možné v celosti nazývať európskym finančným právom. S uvedenými názormi však nemôžem súhlasiť.

Európske právo možno chápať vo viacerých významoch, najviac sa však používa ako súbor právnych pravidiel Európskej únie a Európskych spoločenstiev.⁸⁷ Právom Európskej únie (označené aj ako komunitárne právo) sa rozumie osobitný právny systém odlišný tak od medzinárodného práva, ako aj od vnútroštátneho práva členských štátov Európskej únie, ktorý tvorí súhrn právnych noriem vytvorených a uplatňovaných členmi únie, a orgánmi tak v rámci činnosti orgánov únie, ako aj na teritóriu členského štátu.⁸⁸ V odbornej literatúre „sa možno stretnúť s funkčnými pojmi, termínmi, ktoré obsahujú európske právo. Používa sa tak napríklad európske súťažné právo, európske súkromné právo, európske trestné právo, európske správne právo“.⁸⁹ Obdobne sa dá samozrejme hovoriť aj o európskom finančnom práve, respektíve o finančnom práve Európskej únie.⁹⁰ V slovenskej literatúre finančného práva sa uvádza, že dôsledku prenesenia časti finančnej samostatnosti členských štátov na úniu sa v Európskej únii vytvorila relatívne homogénna skupina právnych aktov, ktorá vo svojom celku vytvára právny inštitút podobný

⁸⁶ Bližšie pozri KUBINCOVÁ, S. *Daňový poriadok. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015, s. 3.

⁸⁷ Pozri TICHÝ, A. – ARNOLD, R. – SVOBODA, P. – ZEMÁNEK, J. – KRÁL, R. *Evropské právo*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 27.

⁸⁸ Pozri PRUSÁK, J. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK v Bratislave. 1995, s. 239.

⁸⁹ TICHÝ, A. – ARNOLD, R. – SVOBODA, P. – ZEMÁNEK, J. – KRÁL, R. *Evropské právo*, s. 27.

⁹⁰ V odbornej literatúre sa uvádza, že samotné používanie názvu „európske právo“ vo vzťahu k právnym aktom EÚ je nešťastné a neodôvodnené, pretože z geopolitického hľadiska vylučuje z priestoru európskeho kontinentu ďalšie štáty, ktoré síce nie sú členmi únie, avšak sa nachádzajú v Európe. BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*. Bratislava: Eurokódex, 2012, s. 576.

odvetviu slovenského finančného práva, pričom tento súbor právnych aktov možno označiť ako finančné právo Európskej únie; z hľadiska systému finančného práva EÚ možno začleniť sústavu právnych aktov EÚ do viacerých skupín, a to na právne akty regulujúce postavenie a kompetenciu finančných inštitúcií a orgánov EÚ, právne akty regulujúce rozpočtovú oblasť, právne akty regulujúce menovú a devízovú oblasť, právne akty regulujúce oblasť finančného trhu, právne akty regulujúce fondové hospodárstvo v EÚ a právne akty regulujúce finančné nástroje, mechanizmy a iné formy finančnej pomoci EÚ.⁹¹ S obdobnými prístupmi pri vymedzení európskeho finančného práva, ktoré dá sa povedať odzrkadľujú vzťah vnútroštátneho finančného práva k právu Európskej únie, sa stretávame aj v zahraničných literatúrach.⁹²

Domnievam sa, že tieto vymedzenia európskeho finančného práva sú správne a odôvodnené. Naproti tomu vyššie spomínané názory, podľa ktorých finančné právo (ako odvetvie právneho poriadku) v dôsledku jeho značnej europeizácie, respektíve v dôsledku rozširovania právomocí Európskej únie v tejto oblasti už v blízkej budúcnosti bude možné v celosti nazývať európskym finančným právom, sú podľa môjho názoru neodôvodnené. V tejto súvislosti možno uviesť, že tzv. „europeizácia“,⁹³ ako vyplýva aj z predchádzajúcej časti tohto článku, sa niektorých podsystemov finančného práva dotkla v rozsiahlejšej miere. Tak tomu bolo najmä v oblasti menového práva, nakoľko mena je v súčasnosti riadená výlučne európskym právom⁹⁴ a menovú politiku v celosti riadi

⁹¹ Pozri ibidem, s. 575, 577.

⁹² V odbornom článku poľského autora sa stretávame s názorom, že finančné právo EÚ možno členiť na finančné právo EÚ v užšom slova zmysle (kde patria právne predpisy týkajúce sa 1. hospodárskej a menovej únie na základe spoločnej meny eura; 2. fungovania Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky; 3. dlhodobého finančného plánovania; 4. rozpočtu EÚ; 5. mimorozpočtových inštitúcií a finančných nástrojov; 6. ochrany finančných záujmov Únie; 7. colnej únie) a finančné právo EÚ v širšom slova zmysle (ktoré sa týka 1. plnenia konvergenčných kritérií; 2. dodržiavania tzv. Referenčných hodnôt na schodok rozpočtu a verejného dlhu členských štátov; 3. Výkonu rozpočtového dohľadu v členských štátoch; 4. daňovej harmonizácie a administratívnej spolupráce v daňovej oblasti; 5. jednotného finančného trhu EÚ). (Pozri: TYNIEWICKI, M. Specyfika i zakres prawa finansowego Unii Europejskiej. *Pravo Budżetowe Państwa i Samorządu*. 2015, Vol. 3, No. 2, s. 23–36)

V tejto súvislosti však možno uviesť aj tú skutočnosť, že v Poľsku niektorí autori pod slovným spojením európske finančné právo rozumejú najmä súhrn právnych predpisov Európskej únie upravujúcich právo finančného trhu (Pozri napr. BAK, J. – STEPANÓW, A. *Europejskie prawo finansowe*. Warszawa: C. H. Beck, 2013).

⁹³ Mám tým na mysli vplyv Európskej únie na vnútroštátnu úpravu.

⁹⁴ Na Slovensku v súčasnosti už nemáme vnútroštátnu úpravu meny – respektíve menovej jednotky, t. j. neexistuje žiadny vnútroštátny zákon, ktorý by menovú jednotku upravoval. Ako prameň menového práva na Slovensku sa zvykne uvádzať zákon č. 659/2007 Z. z. o zavedení meny euro v Slovenskej republike a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tento zákon však upravuje len niektoré opatrenia a postupy súvisiace s prípravou na zavedenie a so zavedením meny euro v Slovenskej republike, t. j. jeho cieľom nie je úprava meny na území Slovenskej republiky, ale len zabezpečiť organizovaný a plynulý postup pri zmene zákonných peňazí a menovej jednotky v Slovenskej republike v dôsledku prechodu zo slovenskej meny na euro. Za ďalší vnútroštátny prameň menového práva by bolo možné považovať zákon č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov. Tento zákon však v súčasnosti už stanovuje len, že Národná banka Slovenska sa podieľa na spoločnej menovej politike, ktorú určuje Európska centrálna banka pre eurozónu a vydáva eurobankovky a euromince podľa osobitných predpisov platných v eurozóne pre vydávanie eurobankoviek a euromincí, pričom odkazuje napríklad čl. 128 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (Ú. v. EÚ C 326, 26. 10. 2012), čl. 16 Protokolu o Štatúte Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky (Ú. v. EÚ C 326, 26. 10. 2012). Podotýkam, že pred vstupom Slovenskej republiky do Eurozóny tento zákon určoval, že Národná banka Slovenska okrem iného určuje menovú politiku a vydáva bankovky a mince.

Európska centrálna banka ako vrcholný orgán. Čo sa týka colného práva, ktoré je v súčasnosti tiež ovládané európskym právom, možno poukázať na skutočnosť, že aj keď existuje colná únia, členské štáty môžu niektoré otázky upraviť vo vnútroštátnych predpisoch, čo pri menovom práve na Slovensku v zásade nie je možné. Devízovú politiku spoločne s menovou politikou riadi Európska centrálna banka, avšak v rámci vnútroštátnej úpravy existuje samostatná úprava podmienok na vykonávanie zmenárenskej činnosti. Rozpočtové právo v súčasnosti možno chápať jednak ako súbor právnych noriem upravujúci rozpočet Európskej únie a jednak ako vnútroštátne rozpočtové právo, ktoré je tiež čiastočne ovplyvnené normami Európskej únie. Vplyv európskeho práva sa v daňovom práve prejavuje najmä v vplyve na nepriame dane. Vplyv Európskej únie na právo finančného trhu je značný najmä vzhľadom na zabezpečenie voľného pohybu kapitálu. Postavenie dohliadaných subjektov a dohľad nad subjektmi finančného trhu sú však upravené vo vnútroštátnych predpisoch (samozrejme s akceptáciou príslušných právnych predpisov Európskej únie). Poplatkové právo nie je poznamenané vplyvom Európskej únie vôbec. Výslovné označenie „európske“ by teda podľa môjho názoru v rámci finančného práva na Slovensku bolo možné pričleniť jedine menovému právu. Z tohto dôvodu sa domnievam, že na Slovensku v súčasnosti a ani v blízkej budúcnosti nebude možné stotožniť pojem finančné právo (chápané ako samostatné právne odvetvie právneho poriadku SR) s pojmom európske finančné právo. Preto vzťah únieového práva a slovenského finančného práva aj naďalej bude vzťahom založeným⁹⁵ na 1. princípe prednosti právnych aktov Európskej únie pred vnútroštátnym finančným právom, 2. princípe priameho alebo nepriameho účinku únieového práva a 3. existencii procesných právnych prostriedkov, ktorými možno prinútiť Slovenskú republiku k tomu, aby dodržiavala právo Európskej únie.

ZÁVER

Finančné právo je samostatným právnym odvetvím verejného práva v Slovenskej republike, čo v zásade platí aj v iných štátoch bývalého socialistického bloku. Vymedzenie finančného práva je aj vzhľadom na rozdielny vývoj politických, spoločensko-ekonomických a iných vzťahov často odlišné, na čo v rámci tohto príspevku poukazujem. Finančné právo je jedno z najdynamickejších sa rozvíjajúcich odvetví slovenského právneho poriadku. V dôsledku týchto častých zmien v právnej úprave finančno-právnych vzťahov dochádza nielen k zmenám jeho obsahovej stránky, ale aj k zmenám v jeho štruktúre, čo nesporne má vplyv aj na vymedzenie finančného práva. V dôsledku analýzy právnej úpravy finančno-právnych vzťahov a za pomoci komparácie teoretických názorov na vymedzenie, štruktúru, ako aj obsahovú stránku finančného práva v iných štátoch sa domnievam, že súčasné finančné právo, ako samostatné odvetvie slovenského právneho poriadku, možno charakterizovať ako samostatné nekodifikované právne odvetvie (verejného práva), ktoré upravuje finančno-právne vzťahy týkajúce sa tvorby, rozdeľovania a používania verejných peňažných fondov,⁹⁶ finančno-právne vzťahy v oblasti meny

⁹⁵ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*, s. 573 an.

⁹⁶ Nakoľko clo vybrané na vonkajších hraniciach únie je príjmom rozpočtu EÚ, za verejný peňažný fond v danom prípade pokladám aj rozpočet EÚ.

a devízového hospodárstva a finančno-právne vzťahy v oblasti dohľadu nad finančným trhom. Napriek tomu, že nik v súčasnosti nemôže s istotou predpokladať, čo prinesie budúcnosť, v rámci príspevku som sa snažila načrtnúť aj určité možné budúce smerovanie finančného práva. Dospela som k záveru, že do finančného práva by mohli byť zaradené napr. aj otázky týkajúce sa sociálneho zabezpečenia (najmä platenie odvodov), respektíve v rámci štruktúry finančného práva sa nebude uvádzať ako samostatný pod-systém devízové právo. Napriek možným budúcim zmenám obsahovej zložky, respektíve štruktúry finančného práva, sa domnievam, že vnútroštátne finančné právo si aj naďalej zachová postavenie samostatného právneho odvetvia v právnom poriadku Slovenskej republiky. Finančné právo, ako aj daňové právo si preto oprávnene získalo postavenie povinného predmetu výučby na právnických fakultách a toto postavenie by mu (a to aj vzhľadom na dôležitosť jeho obsahovej stránky) malo v budúcnosti aj zostať.

Historical Aspects and Orientation of Financial Law on Slovakia

Soňa Kubincová

Abstract: Financial law is an autonomous and non-codified branch of public law of the legal system of the Slovak republic. This fact is accepted not only by theorists of financial law but it follows from the literature dealing with the theory of law. The Slovak financial law provides for legal relations of various characters. For this reason financial law is obviously divided into independent parts, or, sub-branches, such as: budget law, monetary law, custom law, charge law, law of financial market and tax law. Social, economic and political changes result in consequent adjustments of financial–legal relations. Several principal changes took place during last period. Especially the transfer from centrally regulated to market economics, constitution of the Slovak republic, its integration into European Union and afterwards into euro-monetary area. The goal of this paper is to point out the existing characteristics of financial law, its content and structure in historical context with emphasis on the last political and socio-economical changes. Results of this review are reflected in the definition and structure of financial law, as autonomous legal branch. This paper provides a sketch for possible orientation in financial law of Slovakia for the future, including the facts that could influence its content.

Key words: financial law, budget law, monetary law, custom law, foreign exchange law, charge law, financial market law, tax law